

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บุคคลใดกระทำความผิดอาญาและต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า กระทำความผิดตามข้อกล่าวหา ย่อมมีผลให้บุคคลผู้กระทำความผิดหรือจำเลยต้องได้รับโทษ โทษประเภทหนึ่งซึ่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาคือโทษจำคุก (เท็ดคักดี บุนยไวโรจน์, 2540, น. 6) การจำคุกได้ส่งผลกระทบต่อผู้ต้องขังอย่างยิ่งนับตั้งแต่เริ่มเข้าสู่เรือนจำจนถึงเวลาพ้นโทษ หากจำคุกเป็นเวลานานผลกระทบก็ยิ่งมาก เกรมแฮม ไชคีส (Gresham Sykes) เป็นคนแรกได้ศึกษาถึงผลกระทบของการจองจำต่อผู้ต้องขังอย่างจริงจัง และได้เรียกผลกระทบนี้ว่าเป็น “ความเจ็บปวดของการถูกจองจำ” เพราะผู้ต้องขังมักจะรู้สึกว่ตนเองเสียศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เคยเป็นที่ยอมรับในสังคมภายนอกก็หมดไป และยังต้องเผชิญกับสภาวะการสูญเสียเสรีภาพ อิศรภาพ และสิทธิต่าง ๆ ที่เคยมี นอกจากนี้ยังถูกตราว่าเป็นนักโทษไปชั่วชีวิต (นัทธี จิตสว่าง, 2529 อ้างถึงใน สุริยะ สิทธิชัย, 2539, น. 16-17) การถูกตัดความสัมพันธ์กับครอบครัว ญาติ เพื่อน ๆ รวมทั้งกิจกรรมทางสังคมอื่น ๆ ทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกโดดเดี่ยว ถูกแยกออกจากสังคมภายนอก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้ต้องขังเกิดความกดดันทางจิตและความผิดปกติทางบุคลิกภาพ เช่น ซึมเศร้า วิตกกังวล ความเครียด ก้าวร้าว ขาดความมั่นใจในตนเอง เป็นต้น จากผลการศึกษาสุขภาพจิตของผู้ต้องขังเรือนจำกลางคลองไผ่ จังหวัดนครราชสีมา พบว่าระดับสุขภาพจิตของผู้ต้องขังเรือนจำแห่งนี้โดยส่วนรวมที่มีระดับสูงเกินกว่าปกติ ได้แก่ ความซึมเศร้า และพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงอาการผิดปกติทางจิต เช่น พุดจากไม่รู้เรื่อง ทำร้ายตัวเองหรือผู้อื่นอย่างไม่มีสาเหตุ เป็นต้น ส่วนความวิตกกังวล ความรู้สึกโกรธแค้น ก้าวร้าว ความรู้สึกกลัวโดยไม่มีเหตุผล และความรู้สึกหวาดระแวงถึงแม้จะอยู่ในระดับค่อนข้างปกติแต่นำมาเป็นห่วง หากถูกทอดทิ้ง (วสันต์ ชันตินุกุลธานนท์, 2532, น. 69) ถ้าผู้ต้องขังดังกล่าวพ้นโทษออกไปก็จะเป็นภาระต่อสังคมในด้านการรักษาพยาบาล สำหรับด้านสุขภาพกาย เนื่องจากผู้ต้องขังในเรือนจำต้องทำงาน หลับนอนร่วมกันอย่างแออัด ความแออัดนี้เป็นช่องทางนำไปสู่การแพร่ระบาดของโรคต่าง ๆ ได้ง่าย เช่น โรคผิวหนัง โรคระบบทางเดินหายใจ และโรคเอดส์ ฯลฯ โดยเฉพาะผู้ต้องขังที่ติดเชื้อเอดส์จากภายนอกถูกจับดำเนินคดียังไม่ได้รับการดูแลรักษา และไม่ได้ให้ความรู้ที่ถูกต้องก็จะแพร่ไปสู่กลุ่มผู้ต้องขังอื่น ๆ โดยใช้เข็มฉีดยาเสพติดหรือพฤติกรรมรักร่วมเพศ โรคต่าง ๆ นี้ จะบั่นทอนสุขภาพกายของผู้ต้องขังให้อ่อนแอลง เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพ

ในสังคมภายนอก เมื่อพ้นโทษยิ่งกว่านี้สังคมภายนอกยังมีความเห็นว่า การจำคุกคือมลทินอย่างหนึ่ง จึงไม่ยอมรับผู้ถูกจำคุก และคิดว่าผู้ถูกจำคุกได้เข้าไปเรียนรู้ค่านิยมและวัฒนธรรมของสังคมผู้ต้องขังในด้านไม่ดีเป็นภัยต่อสังคม แล้วนำติดตัวออกไป

สร้างความเดือดร้อนแก่สังคมภายนอก จึงแสดงความรู้สึกรังเกียจผู้ต้องขังออกชัดเจน หลีกเลียงไม่สมาคมกับคนติดคุกมาก่อน และไม่ยอมให้มี การปลดปล่อยผู้ต้องขัง ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าผู้ต้องขังถูกลงโทษจนถึงคราวจะได้รับอิสรภาพแล้ว เนื่องจากความหวาดกลัวต่ออาชญากรที่ต้องโทษ (Convict bogey) (ชาย เสวกุล, 2514, น. 310) การปฏิเสธคนติดคุกของสังคมนี้เป็นการทำร้ายผู้ต้องขัง และเป็นปัจจัยหนึ่งหรือเป็นเหตุอย่างหนึ่งที่ผลักดันให้พวกกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ดังปรากฏในงานวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงกลาง กรุงเทพมหานคร ได้สรุปผลการวิจัยว่าผู้ต้องขังหญิงได้รับอิสรภาพ ญาติพี่น้องและเพื่อน ๆ ให้การยอมรับคบสมาคมด้วย แต่เพื่อนบ้านกลับรู้สึกรังเกียจไม่คบสมาคม ส่วนเจ้าหน้าที่ตำรวจมีอคติต่อตนเมื่อเกิดคดีในพื้นที่ที่ถูกสงสัย การถูกจำคุกทำให้หมดโอกาสประกอบอาชีพสุจริต จึงต้องกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ผลกระทบที่ผู้ต้องขังได้รับจากการจำคุกตามที่กล่าวมานี้ก่อให้เกิดปัญหาแก่ผู้ต้องขังโดยตรงอันเป็นอุปสรรคต่อการออกไปดำรงชีวิตภายนอก เมื่อพ้นโทษ

จากปัญหาที่กล่าวมา กรมราชทัณฑ์ได้ตระหนักดีในหน้าที่รับผิดชอบ จึงได้กำหนดให้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ประการแรกเป็นการควบคุมรักษาวินัยผู้ต้องขัง กำกับผู้ต้องขังให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบภายใต้กฎ ระเบียบของเรือนจำที่กำหนดไว้ อีกประการหนึ่งเป็นการจัดบริการและอบรมแก้ไข ได้แก่ การบริการอาหารแก่ผู้ต้องขัง การรักษาพยาบาล การศึกษาฝึกวิชาชีพและฟื้นฟูจิตใจ และการสันตนาการ เป็นต้น ผู้ต้องขังทุกคนจะได้รับการปฏิบัติเช่นนี้เรื่อยไปจนกว่าจะพ้นโทษ นอกจากนี้ยังได้เตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ต้องขัง ก่อนได้รับการปลดปล่อยด้วย เพื่อขจัดปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษ ในปี พ.ศ. 2540 อธิบดีกรมราชทัณฑ์ (นายอภัย จันทนจุลกะ) ได้กำหนดนโยบายให้เรือนจำและทัณฑสถานรวม 3 แห่ง คือ เรือนจำกลางคลองเปรม เรือนจำจังหวัดนนทบุรีและทัณฑสถานหญิงกลางเป็นเรือนจำนำร่องสำหรับการเตรียมความพร้อมแก่ผู้ต้องขังก่อนได้รับการปลดปล่อยที่เหลือกำหนดโทษเพียง 6 เดือน เรือนจำจังหวัดนนทบุรีเป็นหนึ่งในหน่วยงานนำร่องเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังก่อนได้รับการปลดปล่อย ได้ดำเนินตามนโยบายกรมราชทัณฑ์ มีการอบรมฝึกวิชาชีพเพื่อนำไปประกอบอาชีพเป็นวิชาชีพหลักสุตรระยะสั้น การปฏิบัติเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังก่อนได้รับการปลดปล่อยตามแนวทางนี้เป็นสิ่งที่คาดหวังว่าจะช่วยฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขังให้เข้มแข็ง เกิดแรงจูงใจพร้อมจะออกไปหาเลี้ยงชีพเพื่อตนเอง หรือครอบครัวในทางสุจริต ซึ่งจะช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถดำรงชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างปกติสุขไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำ

มูลเหตุจูงใจในการศึกษา

ผู้ศึกษาคิดว่าถึงแม้กรมราชทัณฑ์และหน่วยงานในสังกัดได้ใช้วิธีควบคุมและแก้ไขฟื้นฟูให้การศึกษาและอบรมฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังโดยเชื่อว่าเป็นแนวทางที่จะช่วยให้ผู้ต้องขังปรับตัวทั้งทางร่างกายและจิตใจเพื่อเตรียมตัวจะออกไปสู่สังคมภายนอกและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข เมื่อพ้นโทษ ซึ่งผู้ต้องขังควรที่จะเป็นบุคคลที่ได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนกลับสู่สังคมภายนอกเรือนจำ ก่อนพ้นโทษดังกล่าว และควรที่จะมีความรู้และความพร้อมที่จะออกไปใช้ชีวิตภายนอก โดยเฉพาะด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทัศนคติ และด้านความตั้งใจมุ่งมั่นและนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติเพื่อปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอกได้อย่างปกติสุข ซึ่ง ผู้ศึกษาจึงเลือกที่จะทำการศึกษาถึงประเด็นดังกล่าวกับผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดนนทบุรีเพื่อผู้ศึกษาจะทราบว่าความพร้อมของผู้ต้องขังก่อนได้รับการปลดปล่อยมีความพร้อมเพียงใด

วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความพร้อมในการดำรงชีวิตภายนอกของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดนนทบุรี ก่อนได้รับการปลดปล่อย โดยพิจารณาจากด้านความสามารถในการประกอบอาชีพของผู้ต้องขังด้านทัศนคติต่อสังคมภายนอกและด้านความมั่นใจในการดำรงชีวิตภายนอกเรือนจำ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพร้อมในการดำรงชีวิตภายนอกของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดนนทบุรี ก่อนได้รับการปลดปล่อย
3. เพื่อศึกษาถึงปัญหา อุปสรรคและปัจจัยเงื่อนไขอื่น ๆ เกี่ยวกับความพร้อมในการดำรงชีวิตภายนอกของผู้ต้องขัง ก่อนได้รับการปลดปล่อย

ขอบเขตที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษามุ่งศึกษาถึงความพร้อมของผู้ต้องขังภายในเรือนจำจังหวัดนนทบุรีก่อนได้รับการปลดปล่อย ซึ่งถูกจำคุกในเรือนจำจังหวัดนนทบุรีมาระยะหนึ่งแล้วและก่อนได้รับการปลดปล่อยได้ผ่านการศึกษา อบรมและฝึกวิชาชีพในเรือนจำมาแล้ว จำนวน 150 คน

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

ความพร้อมในการดำรงชีวิตภายนอกเรือนจำของผู้ต้องขังก่อนได้รับการปลดปล่อย หมายถึง สภาวะภายในตนของผู้ต้องขังที่บ่งชี้หรือประเมินความสามารถในการออกไปดำรงชีวิตภายนอกได้อย่างปกติสุขเช่นคนทั่วไป อันเป็นผลมาจากการดำเนินกิจกรรมของกรมราชทัณฑ์ตามแนวทางเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ต้องขัง ซึ่งการประเมินสภาวะภายในตนดังกล่าวจะดำเนินการใน 3 ด้าน คือ ความสามารถในการประกอบอาชีพของผู้ต้องขัง ทักษะต่อสังคมภายนอก และ ความมั่นใจที่จะดำรงชีวิตภายนอกเรือนจำ

ผู้ต้องขัง หมายถึง นักโทษชายในเรือนจำจังหวัดนนทบุรีที่เหลือโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี และผ่านการศึกษาอบรมและฝึกวิชาชีพก่อนได้รับการปลดปล่อย

การเตรียมความพร้อมด้านการปรับตัวในสังคม หมายถึง การเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังทางด้านการปรับตัวในสังคมเพื่อให้ผู้ต้องขังเข้าใจสังคมภายนอกและปรับตัวก่อนที่ผู้ต้องขังจะออกสู่สังคมภายนอกอย่างแท้จริง

การเตรียมความพร้อมด้านการฝึกวิชาชีพ หมายถึง การเตรียมความพร้อมด้านการฝึกวิชาชีพ หลักสูตรของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงาน การสอนวิชาชีพดังกล่าวให้ผู้ต้องขังได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ และเป็นโอกาสช่วยให้ผู้ต้องขังได้ออกไปฝึกวิชาชีพภายนอกเรือนจำและสามารถทำงานหาเลี้ยงชีพภายนอกได้

การเตรียมความพร้อมด้านการพัฒนาจิตใจ หมายถึง การเตรียมความพร้อมด้านการพัฒนาจิตใจ การอบรมผู้ต้องขังในด้านการฝึกจิตภาวนา เพื่อขัดเกลาจิตใจของผู้ต้องขังให้เกิดการละเว้นชั่ว ทำจิตให้ผ่องใส จิตใจเข้มแข็ง ใฝ่ดี ตามกระบวนการพัฒนาจิตใจในแนวทางของศาสนา

การเตรียมความพร้อมด้านการศึกษา หมายถึง การเตรียมความพร้อมด้านการจัดให้มีการเรียนการสอนสายวิชาชีพระยะสั้น ตามหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงความพร้อมในการดำรงชีวิตภายนอกของผู้ต้องขังจังหวัดนนทบุรีก่อนได้รับการปลดปล่อย โดยพิจารณาจากระดับความพร้อมของผู้ต้องขังด้านความสามารถในการประกอบอาชีพของผู้ต้องขัง ด้านทักษะต่อสังคมภายนอก และด้านความมั่นใจในการดำรงชีวิตภายนอกเรือนจำ

2. ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อความพร้อมในการดำรงชีวิตภายนอกของผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดนนทบุรี ก่อนได้รับการปลดปล่อย

3. ทราบถึงถึงปัญหา อุปสรรคและปัจจัยเงื่อนไขอื่น ๆ เกี่ยวกับความพร้อมในการดำรงชีวิตภายนอกของผู้ต้องขัง ก่อนได้รับการปลดปล่อย